

HAMNET

Maggie O'Farrell

Hamnet

Vertaling Lidwien Biekmann

Nijgh & Van Ditmar
Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het
Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze vertaling werd mede mogelijk gemaakt door The Publishing
Scotland Translation Fund

Publishing
Scotland

Foillseachadh Alba

www.nijghenvanditmar.nl

www.maggieofarrell.com

Oorspronkelijke titel *Hamnet*

Tinder Press, Londen

Copyright © Maggie O'Farrell 2020

Copyright Nederlandse vertaling © Lidwien Biekmann /

Nijgh & Van Ditmar 2020

Foto auteur Murdo Macleod

Omslag Nico Richter / Tinder Press

Typografie Zeno / Tinder Press

NUR 302 / ISBN 978 90 388 0834 5

Voor Will

Historische noot

In de jaren tachtig van de zestiende eeuw kreeg een echtpaar in Henley Street, Stratford, drie kinderen: Susanna en daarna de tweeling Hamnet en Judith.

De jongen, Hamnet, stierf in 1596 op elfjarige leeftijd.

Ongeveer vier jaar later schreef zijn vader een toneelstuk: *Hamlet*.

Hij is dood en heen, mijn kind,
Hij is dood en heen;
Aan zijn hoofd een groene zode,
Aan zijn voet een steen.

Hamlet, vierde bedrijf, vijfde toneel

Hamnet en Hamlet zijn twee versies van dezelfde naam,
die eind zestiende en begin zeventiende eeuw in de
archieven van Stratford volledig uitwisselbaar waren.

Steven Greenblatt, 'The death of Hamnet and the
making of *Hamlet*', *New York Review of Books*
(21 oktober 2004)

I

en jongen daalt een trap af.

De doorgang is smal en wentelt rond. Hij neemt de treden langzaam, glijdt met zijn lichaam langs de muur, zijn schoenen komen steeds met een bons op elke trede terecht.

Als hij bijna beneden is blijft hij even staan en kijkt omhoog naar waar hij vandaan komt. Dan, opeens resoluut, springt hij van de derde tree naar beneden, zoals hij gewoonlijk doet. Hij struikelt bij het neerkomen en valt op zijn knieën op de flagstones.

Het is een benauwde, windstille dag aan het eind van de zomer en de kamer beneden is doorschoten met lange banen licht. De zon gloeit hem van buitenaf tegemoet door de gele ruitjes van de vensters in de gepleisterde muur.

Hij staat op en wrijft over zijn benen. Hij kijkt de ene kant op, langs de trap omhoog, en dan de andere kant op; hij weet niet waar hij naartoe moet.

De kamer is verlaten, het vuur mijmert na in de haard, oranje sintels onder zacht kringelende rook. Zijn geschaafde knieën bonzen tegelijk met zijn hartslag. Hij houdt zijn ene hand op de klink van de deur naar de trap, de versleten leren punt van zijn schoen omhoog, klaar om in beweging te komen, op de vlucht te slaan. Zijn haar, licht van kleur, goudblond bijna, piekt vanaf zijn voorhoofd in plukjes omhoog.

Er is niemand.

Hij zucht, ademt de warme, stoffige lucht in, loopt door de kamer naar de voordeur en gaat de straat op. De geluiden van de handkarren, de paarden, de straatventers,

de mensen die elkaar toeroepen, een man die een zak uit een hoog raam gooit, dringen niet tot hem door. Hij loopt voor het huis langs en gaat het naastgelegen huis binnen.

In het huis van zijn grootouders ruikt het altijd hetzelfde: een mengeling van houtrook, was, leer en wol. Vergelijkbaar met en toch ondefiniceerbaar anders dan de naastgelegen tweekamerwoning die zijn grootvader in de smalle ruimte naast het grotere huis heeft gebouwd en waar hij met zijn moeder en zussen woont. Soms begrijpt hij niet hoe dat kan. De twee onderkomens zijn tenslotte alleen door een dunne, van twijgen gevlochten en gepleisterde wand van elkaar gescheiden, maar de lucht in elk huis is van een ander slag, heeft een andere geur, een andere temperatuur.

Dit huis fluit door de trek en de tochtvlagen, hier klinken het getik en gehamer in de werkplaats van zijn grootvader, het geklop en geroep van de klanten aan het venster, het kabaal en gedreun op de plaats achter het huis, de geluiden van het komen en gaan van zijn ooms.

Behalve vandaag. De jongen staat in de gang en luistert of hij iemand hoort. Hiervandaan ziet hij dat de werkplaats, rechts van hem, verlaten is, de krukken bij de werkbank zijn leeg, de gereedschappen liggen er werkeloos bij, een blad achtergebleven handschoenen, als handafdrukken, in het volle zicht. Het verkoopvenster is gesloten en vergrendeld. In de eetkamer, links van hem, is niemand. Op de lange tafel ziet hij een stapel servetten, een onaangestoken kaars, een hoopje veren. Meer niet.

Hij roept, een begroeting, een vragende kreet. Een, twee keer doet hij dat. Dan houdt hij zijn hoofd scheef, luistert naar een antwoord.

Niets. Alleen het kraken van de balken die uitzetten in de zon, een zuchtje wind onder de deuren tussen de kamers, het geruis van linnen gordijnen, het geknetter van het vuur, het onbestemde geluid van een verlaten huis in rust.

Zijn vingers omklemmen de ijzeren deurkruk. Door de hitte van de dag, zelfs zo laat nog, worden zweetdruppels uit de huid van zijn voorhoofd, van zijn rug geperst. De stekende pijn in zijn knieën verergert en trekt dan weer weg.

De jongen doet zijn mond open. Hij roept de namen, een voor een, van alle mensen die hier wonen, in dit huis. Zijn grootmoeder. De meid. Zijn ooms. Zijn tante. De gezelschap. Zijn grootvader. De jongen probeert ze allemaal, de een na de ander. Heel even komt de gedachte in hem op dat hij ook zijn vaders naam kan roepen, om hem kan schreeuwen, maar zijn vader is mijlen, uren en dagen ver weg, in Londen, waar de jongen nog nooit is geweest.

Maar waar, wil hij weten, is zijn moeder, en zijn oudere zus, zijn grootmoeder, waar zijn zijn ooms? Waar is de meid? Waar is zijn grootvader, die doorgaans het huis overdag niet verlaat, meestal te vinden is in de werkplaats, waar hij zijn gezelschap kwelt, of zijn verdiensten optelt in het grootboek. Waar is iedereen? Hoe kan het dat er in beide huizen niemand is?

Hij loopt de gang door. Bij de deur van de werkplaats blijft hij staan. Met een snelle blik achterom vergewist hij zich ervan dat er niemand is, en gaat dan naar binnen.

Hier, in de werkplaats waar zijn grootvader handschoenen maakt, mag hij bijna nooit komen. Zelfs even in de deuropening staan is al verboden. Sta daar niet te lummelen, schreeuwt zijn grootvader dan tegen hem. Kan ik hier niet eens mijn brood verdienen zonder dat

iemand me staat aan te gapen? Heb jij niks beters te doen dan daar met open mond te staan lanterfantent?

Hamnet heeft een helder verstand: de lessen van de schoolmeester kan hij altijd goed begrijpen. Hij snapt alles wat hem wordt verteld en hij heeft geen moeite met dingen uit zijn hoofd leren. Werkwoorden, grammatica, tijden, frasen, getallen en sommen: het gaat hem allemaal zo gemakkelijk af dat de andere jongens weleens jaloers op hem zijn. Maar hij wordt ook heel snel afgeleid. Als er tijdens de Griekse les op straat een kar voorbijratelt, dwalen zijn gedachten af van zijn lei naar de vraag waar die kar naartoe gaat en wat hij vervoert, en denkt hij terug aan die keer dat zijn zusjes en hij met zijn oom mee mochten rijden op de hooiwagen, hoe heerlijk dat was, hoe dat verse hooi geurde en prikte, de ratelende wielen en het ritme van de hoeven van de vermoeide merrie. De laatste weken heeft hij op school al meer dan eens slaag gekregen omdat hij niet oplette (zijn grootmoeder heeft gezegd dat als dat nog eens gebeurt, al is het maar één keer, ze zijn vader erover zal berichten). De schoolmeesters begrijpen het niet. Hamnet leert snel, kan uit zijn hoofd voordragen, maar hij kan zijn aandacht niet bij de les houden.

Door het geluid van een vogel in de lucht stopt hij soms met praten, halverwege een zin, alsof de hemelen hem met stomheid hebben geslagen. Als hij vanuit zijn ooghoek iemand de kamer binnen ziet komen, stopt hij soms met wat hij ook maar aan het doen is – eten, lezen, zijn huiswerk maken – en staart die persoon aan alsof hij verwacht een bericht te zullen krijgen, een bericht speciaal voor hem. Hij heeft de neiging de grenzen van de werkelijkheid, van de tastbare wereld, over te glippen en een andere wereld binnen te gaan. Dan zit hij met zijn li-

chaam in de kamer, maar is met zijn hoofd ergens anders, op een plek die alleen hij kent. Kind, word eens wakker, roept zijn grootmoeder dan, en ze knipt met haar vingers. Kom terug, snauwt Susanna, zijn oudere zus, en geeft hem een draai om zijn oren. Opletten, schreeuwen de schoolmeesters. Waar zat je nu? fluistert Judith tegen hem als hij eindelijk terug is op aarde, als hij bijkomt, als hij om zich heen kijkt en ziet dat hij terug is in zijn huis, aan tafel, te midden van zijn familie, dat zijn moeder hem aankijkt met een glimlach, alsof ze precies weet waar hij was.

Zo is het nu ook: terwijl hij de verboden werkplaats binnengaat, is Hamnet vergeten wat hij ook weer kwam doen. Hij is even de draad kwijt, vergeten dat Judith niet lekker is en dat iemand voor haar moet zorgen, dat hij hun moeder of hun grootmoeder zou zoeken, of iemand anders die weet wat er moet gebeuren.

Aan een rek hangen een paar huiden. Hamnet herkent de roodbruine gestippelde huid van een ree, de tere en soepele huid van een geitje, de kleinere vellen van eekhoorns, de grove en borstelige huid van een everzwijn. Als hij dichterbij komt, ruisen de huiden wat, ze bewegen zacht aan het rek, alsof er nog wat leven in ze zit, een beetje nog maar, net genoeg om hem te horen aankomen. Hamnet steekt een vinger uit en raakt de geitenhuid aan. Die is onverklaarbaar zacht, als de streling van het rivierwier dat hij tegen zijn benen voelt wanneer hij op warme dagen gaat zwemmen. De huid zwaait zacht heen en weer, met gespreide poten, uitgestrekt, alsof hij vliegt, als een vogel of een spook.

Hamnet draait zich om en kijkt naar de twee krukken bij de werkbank: de met leer beklede van zijn grootvader, gladgewreven door diens broek, en de harde kruk van Ned, zijn gezelschap. Hij kijkt naar het gereedschap dat

boven de werkbank aan haken aan de muur hangt. Hij weet met welk gereedschap het leer wordt gesneden, opgespannen, doorboord of gestikt. Hij ziet dat de kleinste handschoenrekker – die voor dameshandschoenen – niet op zijn plaats hangt, nog op het werkblad ligt waar Ned altijd werkt, met gebogen hoofd en ronde schouders, ingespannen en met vaardige vingers. Hamnet weet dat er maar weinig voor nodig is om zijn grootvader tegen de jongen te laten uitvaren, of erger nog, dus hij pakt de handschoenrekker, weegt het warme houten handvat in zijn hand, en hangt hem terug aan zijn haak.

Net als hij de lade wil openen waarin de strengen garen worden bewaard, en de doosjes met knopen – heel voorzichtig, want hij weet dat de laden piepen – bereikt een geluid, een zacht schuiven of schrapen, zijn oren.

Hamnet schiet door de gang naar buiten en staat in een oogwenk op de binnenplaats. Dan denkt hij weer aan wat hij kwam doen. Waarom zat hij daar ook te rommelen in de werkplaats? Zijn zus is niet in orde, hij moet iemand vinden die kan helpen.

Hij duwt een voor een de deuren open: van het bakhuis, van de brouwerij, van het washok. Allemaal leeg, allemaal donker en koel. Hij roept weer, wat schor deze keer, zijn keel schuurt door het harde schreeuwen. Hij leunt tegen de muur van het bakhuis en schopt tegen een notendop, die dan stuiterend over de binnenplaats vliegt. Hij begrijpt er niets van dat hij helemaal alleen is. Er zou toch iemand moeten zijn, er zijn hier altijd mensen. Waar is iedereen? Wat moet hij doen? Hoe kan het dat ze allemaal weg zijn? Waarom zijn zijn moeder en grootmoeder er niet, ze zijn er anders altijd, staan bij de haard, roeren in een pan boven het vuur. Hij staat op de binnenplaats, kijkt om zich heen, naar de deur van de gang, de

deur van de brouwerij, de deur van hun huis. Waar moet hij nu heen? Wie moet hij om hulp vragen? Waar is iedereen?

Elk leven heeft een ziel, een middelpunt, een epicentrum, van waaruit alles naar buiten vloeit en waar alles naar terugkeert. Voor de afwezige moeder is dat dit: de jongen, het lege huis, de verlaten binnenplaats, de ongehoorde kreet. Dat hij daar staat, achter het huis, de mensen roept die hem hebben gevoed, gebakerd, in slaap gewiegd, die zijn handje vasthielden toen hij zijn eerste stapjes zette, hem hebben geleerd met een lepel te eten, op zijn pap te blazen voordat hij een hap neemt, uit te kijken voordat hij de straat oversteekt, geen slapende honden wakker te maken, een kop om te spoelen voordat hij eruit drinkt, uit de buurt te blijven van diep water.

Het zal in haar ziel gegrift blijven staan, de rest van haar leven.

Hamnet schuifelt met zijn voet door het zand op de binnenplaats. Hij ziet de restanten van het spel dat Judith en hij kortgeleden hebben gespeeld: het garen dat ze aan dennennappels hadden gebonden die ze wegtrokken en heen en weer lieten bungelen voor de kittens van de keukenkat. Zulke kleine diertjes zijn dat, met die kopjes als viooltjes en die zachte kussentjes onder hun poten. De kat was in een houten vat in de voorraadschuur gaan liggen om daar haar nestje te krijgen en ze had zich er wekenlang verstopt. Hamnets grootmoeder had overal naar het nest gezocht, want ze wilde de kittens verzuipen, zoals ze altijd deed, maar de kat was haar te slim af en had haar kleintjes verborgen gehouden, in veiligheid, en nu zijn ze al half groot, met z'n tweeën zijn ze, ze rennen in

het rond, klimmen tegen de zakken op, jagen op veertjes en draadjes wol en opdwarrelende bladeren. Judith kan ze niet lang missen. Meestal heeft ze er eentje bij zich in de zak van haar schort, dan verraadde de bobbel haar, of de twee spitse oortjes die eruit steken en gaat hun grootmoeder tegen haar tekeer en dreigt met de regenton. Maar hun moeder fluistert tegen ze dat de kittens al te groot zijn om te worden verdrongen. ‘Ze zou het nu niet meer kunnen,’ heeft ze tegen Judith gezegd terwijl ze de tranen van haar geschrokken gezicht veegde. ‘Ze zou er niet tegen kunnen – want ze zouden tegenstribbelen, ze zouden terugvechten.’

Hamnet slentert naar de verlaten dennenappels, het garen dat eraan gebonden is ligt in de aangestampte aarde van de binnenplaats. De kittens zijn nergens te bekennen. Hij schopt met de punt van zijn schoen tegen een van de dennenappels, die dan met een boogje bij hem vandaan vliegt.

Hij kijkt op naar de huizen, naar de vele ramen van het grote huis en de donkere deuropening van het zijne. Judith en hij zouden het anders heerlijk hebben gevonden om alleen te zijn. Hij zou haar hebben overgehaald om samen met hem op het dak van het bakhuis te klimmen, zodat ze net bij de takken van de pruimenboom konden die achter de muur van de burens staat. Die takken hangen propvol pruimen, hun roodgouden schillen barsten bijna open, zó rijp zijn ze: dat heeft Hamnet zelf gezien vanuit het bovenraam van het huis van hun grootouders. Als dit een gewone dag zou zijn, zou hij Judith een zetje hebben gegeven zodat ze op het dak kon klimmen en haar schortzakken kon vullen met het gestolen fruit, ondanks al haar twijfels en bezwaren. Ze houdt er niet van oneerlijke of verboden dingen te doen, zo onschuldig is

haar aard, maar toch weet Hamnet haar meestal met een paar woorden te overreden.

Maar vandaag, toen ze aan het spelen waren met de kittens die aan een vroege dood waren ontsnapt, zei ze dat ze hoofdpijn had, en pijn in haar keel, dat ze het koud had, daarna weer warm, en was ze naar binnen gegaan om even te gaan liggen.

Hamnet loopt terug het grote huis in, door de gang. Hij wil net de straat op gaan als hij iets hoort. Een tik of een veeg, een miniem geluid, maar duidelijk door iemand veroorzaakt.

‘Hallo?’ roept Hamnet. Hij wacht. Niets. De stilte loeit hem aan vanuit de eetkamer en de zitkamer erachter. ‘Wie is daar?’

Even, heel even maar, koestert hij de gedachte dat het zijn vader kan zijn die terug is gekomen uit Londen en hen wil verrassen – dat is al eerder gebeurd. Het is zijn vader, daar achter die deur, misschien verstopt hij zich daar voor de grap, als list. Als Hamnet daar naar binnen gaat, zal zijn vader tevoorschijn springen, hij zal presentjes in zijn tas hebben, in zijn beurs; hij zal naar paarden ruiken, naar hooi, naar de dagenlange tocht; hij zal zijn armen om zijn zoon heen slaan en Hamnet zal zijn wang tegen de ruwe, schurende stof van zijn vaders wambuis drukken.

Hij weet dat het zijn vader niet is. Dat weet hij, echt. Zijn vader zou antwoorden als hij hem meermaals zou roepen, hij zou zich nooit in het lege huis verstoppen. En toch: als Hamnet de zitkamer binnengaat, overvalt hem een overweldigend gevoel van teleurstelling als hij zijn grootvader ziet, naast de lage tafel.

De kamer is gehuld in duisternis, de meeste venstergordijnen zijn gesloten. Zijn grootvader staat met zijn

rug naar hem toe, voorovergebogen, hij prutst ergens aan: papieren, een stoffen tas, een soort fiches. Op tafel staan een kan en een beker. Zijn grootvader laat zijn hand langs die voorwerpen gaan, zijn hoofd voorovergebogen, zijn adem hijgend en hortend.

Hamnet kucht beleefd.

Zijn grootvader draait zich snel om, met een wild, woedend gezicht, zijn arm maait door de lucht alsof hij zich een belager van het lijf wil houden. ‘Wie daar?’ schreeuwt hij. ‘Wie is dat?’

‘Ik ben het.’

‘Wie?’

‘Ik.’ Hamnet doet een stap naar voren, naar de smalle lichtbaan die schuin door het venster valt. ‘Hamnet.’

Zijn grootvader gaat met een bons zitten. ‘Jongen, je jaagt me de stuipen op het lijf,’ roept hij. ‘Waarom sluip je hier zo rond?’

‘Het spijt me,’ zegt Hamlet. ‘Ik riep aldoor, maar niemand geeft antwoord. Judith is...’

‘Ze zijn uit.’ Zijn grootvader onderbreekt hem met een bruusk polsgebaar. ‘Wat moet je ook met die vrouwen?’ Hij grijpt de hals van de kan vast en mikt op de beker. De drank – bier, meent Hamnet – klotst schielijk de kan uit, in maar ook naast de beker, over de papieren; zijn grootvader vloekt en dept het bier met zijn mouw op. Voor het eerst komt de gedachte in Hamnet op dat hij misschien dronken is.

‘Weet u waar ze naartoe zijn?’ vraagt hij.

‘Hè?’ zegt zijn grootvader, die nog bezig is om de papieren droog te deppen. De woede over de knoeiboel lijkt uit hem te schieten, recht op hem af, als een rapier. Hamnet voelt de punt door de kamer vliegen, op zoek naar een tegenstander, en hij denkt even aan de wichel-

roede van zijn moeder die als vanzelf naar water trekt, alleen is hij geen ondergrondse bron en lijkt de woede van zijn grootvader niet op die trillende voorspellende tak, maar is snijdend, scherp en onvoorspelbaar. Hamnet weet niet wat er gaat gebeuren, of wat hij nu moet doen.

‘Sta me daar niet aan te gapen,’ bijt zijn grootvader hem toe. ‘Help me!’

Hamnet doet aarzelend een stap naar voren. Hij is op zijn hoede, want hij denkt aan wat zijn vader hem heeft gezegd: Blijf uit de buurt van je grootvader als hij weer in een slecht humeur is. Zorg dat je op afstand blijft. Op ruime afstand, hoor je me?

Zijn vader zei dat tegen hem toen hij de laatste keer hier was en ze hadden geholpen een kar van de looierij uit te laden. John, zijn grootvader, had een stapel huiden in de modder laten vallen en had toen in een plotselinge driftbui een zakmes tegen de muur gesmeten. Zijn vader had Hamnet ogenblikkelijk weggetrokken, achter zich gehouden, maar John was zonder een woord te zeggen naar binnen gestormd. Toen had zijn vader met beide handen Hamnets gezicht vastgepakt, met zijn vingers om zijn nek, en had hem rustig en onderzoekend in de ogen gekeken. Hij zal je zusters niet aanraken, maar ik maak me zorgen om jou, had hij zacht tegen hem gezegd, met gefronste wenkbrauwen. Als hij zo’n bui heeft, je weet wel wat ik bedoel, hè? Hamnet had geknikt, maar hij wilde dat dat moment langer zou duren, dat zijn vader nog langer zo zijn hoofd zou blijven vasthouden: hij voelde zich er licht door, veilig, alsof zijn vader hem door en door kende, hem koesterde. Tegelijkertijd voelde hij een kolkende onrust in zich opwellen, als een maal dat zijn maag niet kon verdragen. Hij dacht aan het snibben en snauwen dat de lucht tussen zijn vader en grootvader

doorkliefde, aan de manier waarop zijn vader bij zijn ouders aan tafel zat, en dan steeds zijn boord losmaakte. Zweer het, had zijn vader met een schorre stem gezegd toen ze op de binnenplaats stonden. Zweer het. Ik wil zeker weten dat jou niets overkomt als ik er niet ben om op je te letten.

Hamnet denkt dat hij zijn belofte nu nakomt. Hij houdt veel afstand. Hij staat aan de andere kant van de haard. Zijn grootvader zou nooit bij hem kunnen, mocht hij dat proberen.

Zijn grootvader houdt de beker in zijn ene hand en drinkt hem leeg, en schudt dan met zijn andere hand de druppels van een vel papier. ‘Pak aan,’ beveelt hij hem, en hij steekt hem het vel toe. Hamnet buigt zich naar voren, zonder zijn voeten te verplaatsen, en pakt het met zijn vingertoppen aan. Zijn grootvader kijkt alert, met toegesnepen ogen, het puntje van zijn tong steekt uit zijn mondhoek. Hij zit ineengedoken op zijn stoel als een oude, trieste pad op een steen.

‘En dit.’ Hij reikt hem nog een vel aan.

Hamnet buigt zich op dezelfde manier naar voren en houdt de nodige afstand. Hij denkt aan zijn vader, hoe trots die zou zijn, hoe tevreden.

Dan haalt zijn grootvader zo snel als een vos uit. Het gaat zo rap dat Hamnet achteraf niet eens meer weet in welke volgorde het gebeurde: het vel papier zeilt tussen hen in op de grond, zijn grootvader grijpt hem bij de pols, daarna bij de onderarm, hij trekt hem omver, door de ruimte tussen hen in die Hamnet van zijn vader moet bewaren, en heft zijn andere hand, waarmee hij nog steeds de beker vasthoudt, bliksemsnel op. Hamnet ziet strepen licht in zijn ooghoeken – rode, oranje, de kleuren van vuur – voordat hij de pijn voelt. Een scherpe, bon-

kende, stekende pijn. De rand van de beker heeft hem vlak onder zijn wenkbrauw geraakt.

‘Dat zal je leren,’ zegt zijn grootvader kalm, ‘om mensen te besluipen.’

De tranen branden achter Hamnets ogen, allebei, niet alleen het zere.

‘Sta je nou te janken? Als een meid? Je bent al net zo erg als je vader,’ zegt zijn grootvader vol afkeer, en hij laat hem los. Hamnet deinst terug waarbij hij zijn scheenbeen stoot aan de zijkant van de sofa. ‘Altijd maar janken en piepen en klagen,’ moppert zijn grootvader. ‘Geen rug-gengraat. Geen verstand. Dat was altijd al zo. Kon nooit iets volhouden.’

Hamnet rent naar buiten, de straat op, hij wrijft over zijn gezicht en veegt het bloed weg met zijn mouw. Hij gaat door de voordeur van zijn eigen huis naar binnen, de trap op, naar de kamer boven, waar een gestalte op de stromatras ligt, naast het grote, van gordijnen voorziene bed van zijn ouders. Ze is gekleed – een bruin jak, een wit kapje waarvan de koordjes zijn losgemaakt en over haar hals kronkelen – en ligt op de lakens. Ze heeft haar schoenen uitgeschopt, die liggen ondersteboven naast haar als een stel lege hulzen.

‘Judith,’ zegt de jongen, en hij raakt haar hand aan. ‘Voel je je al wat beter?’

De ogen van het meisje gaan open. Ze staart naar haar broertje, eventjes, als vanuit de verte, en sluit dan haar ogen weer. ‘Ik slaap,’ mompelt ze.

Ze heeft hetzelfde hartvormige gezicht als hij, dezelfde puntige wenkbrauwen en hetzelfde maisgele haar. De ogen, waarmee ze hem heel even aankeek, hebben dezelfde kleur als de zijne: warm amber met gouden vlekjes. Daar is een reden voor: ze delen hun verjaardag, net zoals

ze de moederschoot deelden. De jongen en het meisje zijn tweelingen, zijn enkele minuten na elkaar geboren. Ze lijken zóveel op elkaar dat ze uit hetzelfde ei zouden kunnen zijn gekomen.

Hij sluit zijn vingers om de hare – dezelfde nagels, dezelfde vorm knokkels, al zijn de zijne groter, breder, groezeliger – en probeert de gedachte te verdringen dat ze heel vochtig en warm aanvoelen.

‘Hoe gaat het?’ vraagt hij. ‘Al beter?’

Ze beweegt. Haar vingers krullen zich om de zijne. Haar kin wipt op, zakt weer weg. De jongen ziet dat er een zwelling in haar hals zit. En ook een lager, op de grens met haar schouder. Hij staart ernaar. Een paar kwarteleieren onder Judiths huid. Bleek, ovaal, ze zijn daar genesteld alsof ze wachten tot ze kunnen uitkomen. Een in haar hals, de ander bij haar schouder.

Ze zegt iets, haar lippen wijken, haar tong beweegt in haar mond.

‘Wat zei je?’ vraagt hij terwijl hij zich dichterbij haar toe buigt.

‘Je gezicht,’ zegt ze. ‘Wat is er met je gezicht gebeurd?’

Hij legt zijn hand tegen zijn voorhoofd, voelt de bult die daar nu zit, nat van nieuw bloed. ‘Niks,’ zegt hij. ‘Niks hoor.’ En dan, nadrukkelijker: ‘Luister, ik ga de chirurgijn halen. Ik ben zo terug.’

Ze zegt weer iets.

‘Mama?’ herhaalt hij. ‘Ze... komt eraan. Ze is niet ver.’

Maar in werkelijkheid is ze meer dan een kilometer ver weg.

Agnès heeft een lapje grond bij Hewlands gepacht van haar broer, het loopt vanaf het huis waar ze is geboren tot aan de bosrand. Daar houdt ze bijen, in van hennep ge-

weven manden die zoemen van het nijvere en verzonken leven; er staan rijen met kruiden, bloemperken, groentebedden, de stengels slingeren zich langs de steuntakken omhoog. Agnes' heksentuin noemt haar stiefmoeder het, en dan rolt ze met haar ogen.

De meeste weken kun je Agnes daar zien, ze loopt langs de rijen planten, trekt onkruid uit, legt haar handen op de bolling van haar korven, ze snoeit hier en daar wat, stopt bepaalde bloemknoppen, bladeren, bloemblaadjes en zaden in een leren tasje op haar heup.

Vandaag is ze hierheen gehaald door haar broer, hij heeft de schapenjongen naar haar toe gestuurd om haar te berichten dat er iets mis is met de bijen – ze zijn uit de korven en hangen in een tros in de bomen.

Agnes loopt om de korven heen, ze luistert naar wat de bijen haar vertellen, ze kijkt naar de zwerm in de boomgaard: een zwarte vlek tussen de takken die trilt en vibreert van woede. Ze zijn ergens door van streek. Het weer, een temperatuursverandering, of heeft iemand ze gestoord? Een van de kinderen, een ontsnapt schaap, haar stiefmoeder?

Ze glijdt met haar hand onder en over en dan in de korf, langs de opening, langs de overgebleven laag bijen. Ze heeft het niet warm in haar koele hemdjurk, daar in de donkere, rivierkleurige schaduw van de bomen, haar dikke haarvlecht vastgespeld op haar hoofd en verborgen onder een wit kapje. Geen imkergaas voor haar gezicht, dat draagt ze nooit. Als je dichtbij genoeg zou komen, zou je zien dat haar lippen bewegen, dat ze zachte geluiden en klikjes murmelt tegen de insecten die om haar hoofd cirkelen, op haar mouw neerdalen, per ongeluk tegen haar gezicht vliegen.

Ze haalt een honingraat uit de korf en hurkt om die

goed te bekijken. De raat is bedekt en krioelt met iets wat één bewegende eenheid lijkt te zijn: bruin, afgezet met goud, vleugeltjes in de vorm van kleine hartjes. Het zijn honderden bijen die zich verdringen, zich vasthouden aan hun raat, hun kostbare schat, hun werk.

Ze pakt een bosje smeulende rozemarijn en zwaait daar voorzichtig mee over de raat; de rook vormt een spoor in de stille augustuslucht. De bijen stijgen op, eendrachtig, zwermen boven haar hoofd, een wolk zonder randen, een zwevend net dat zichzelf blijft opwerpen.

De bleke was wordt heel behoedzaam in een mand geschraapt; de honing verlaat de raat met een voorzichtig, haast onwillige stroom. Traag als stroop, goudoranje, geurend met een scherpe zweem van tijm en de bloemige zoetheid van lavendel valt hij in de pot die Agnes eronder houdt. Een draad honing strekt zich uit van raat naar pot, verbreedt zich, kronkelt.

Dan de gewaarwording van verandering, van een beoering in de lucht, alsof er geluidloos een vogel overvliegt. Agnes, nog steeds gehurkt, kijkt op. Door die beweging beeft haar hand en druipt er honing op haar pols, sliert over haar vingers, langs de zijkant van de pot. Agnes fronst haar wenkbrauwen, ze legt de honingraat neer en gaat staan, likt haar vingers af.

Ze kijkt naar het rieten dak van Hewlands, rechts van haar, naar de witte schapenwolkjes in de lucht, de rusteloze takken van het bos, links van haar, de zwerm bijen in de appelbomen. In de verte drijft haar op een na jongste broer de schapen over het ruiterspad, hij heeft een twijg in zijn hand, de hond schiet op de kudde af en er weer vandaan. Alles is zoals het moet zijn. Agnes staart een poosje naar de onrustige stroom schapen met hun vuile vacht vol aangekoekte modder, ze luistert naar het

snelle getrappel. Ze wuift een bij die op haar wang landt weg.

Later, en de rest van haar leven, zal ze blijven denken dat als ze toen meteen was weggegaan, als ze haar spullen had gepakt, haar planten, haar honing, en over het pad naar huis was gelopen, als ze acht had geslagen op haar abrupte, naamloze onrust, dat ze dan de gebeurtenissen misschien had kunnen voorkomen. Als ze haar uitzwerende bijen aan hun lot had overgelaten, als ze ze voor zichzelf had laten zorgen in plaats van ze terug de korf in te lokken, dan had ze wat er stond te gebeuren misschien nog kunnen afwenden.

Maar dat doet ze niet. Ze dept het zweet van haar voorhoofd, van haar hals, en zegt tegen zichzelf dat ze niet zo gek moet doen. Ze sluit de volle pot, verpakt de honingraat in een blad, en legt haar handen op de volgende korf om die te lezen, te begrijpen. Ze leunt ertegen, voelt de rommelende, vibrerende inhoud, ze bespeurt de energie, de kracht, als een naderende storm.

De jongen, Hamnet, loopt op een drafje over straat, slaat een hoek om, ontwijkt een paard dat geduldig tussen de disselbomen staat te wachten, rent om de mannen heen die voor het Raadhuis staan en zich met ernstige gezichten naar elkaar toe buigen. Hij komt langs een vrouw met een baby in haar armen, ze maant een ouder kind om sneller te lopen en haar bij te houden; een man die een ezel op zijn lendenen slaat, een hond die opkijkt van iets wat hij aan het opeten is als Hamnet voorbijrent. De hond blaft één keer, als een scherpe terechtwijzing, en gaat dan verder met knagen.

Hamnet komt bij het huis van de chirurgijn – hij heeft de vrouw met de baby om de weg gevraagd – en bonst

op de deur. Hij kijkt even naar de vorm van zijn vingers, zijn nagels, en daardoor ziet hij die van Judith weer voor zich en bonst hij nog harder. Hij bonkt, hij buldert, hij schreeuwt.

De deur zwaait open en om de hoek ervan verschijnt het smalle, geërgerde gezicht van een vrouw. ‘Wat heeft dit te betekenen!’ roept ze, en ze slaat met een doek naar hem alsof ze hem verjaagt, als een insect. ‘Wat is dit voor hels kabaal? Scheer je weg!’

Ze wil de deur weer sluiten, maar Hamnet doet snel een stap naar voren. ‘Nee,’ zegt hij. ‘Alstublieft. Het spijt me, mevrouw. Ik kom voor de chirurgijn. Wij hebben hem nodig. Mijn zus... is ziek. Kan hij bij ons komen? Nu meteen?’

De vrouw houdt de deur stevig vast met haar rode hand, maar ze kijkt Hamnet oplettend aan, onderzoekend, alsof ze aan zijn gezicht de ernst van zijn probleem probeert af te lezen. ‘Hij is er niet,’ zegt ze dan. ‘Hij is naar een patiënt.’

Hamnet slikt moeizaam. ‘Wanneer komt hij terug, alstublieft?’

De druk op de deur vermindert. Hij zet één voet over de drempel, laat de ander buiten.

‘Dat zou ik niet weten.’ Ze bekijkt hem eens goed, kijkt naar de binnendringende voet in haar gang. ‘Wat mankeert je zuster?’

‘Ik weet het niet.’ Hij probeert weer aan Judith te denken, aan hoe ze eruitzag daar op de lakens, met haar ogen dicht, haar gloeiende en toch bleke huid. ‘Ze heeft koorts. Ze is op bed gaan liggen.’

De vrouw fronst haar wenkbrauwen. ‘Koorts? Heeft ze builen?’

‘Builen?’